

Quan les Illes eren pobres

Fer les Amèriques

Quan ara es parla de la riquesa de les Illes Balears, fruit del turisme, se sol oblidar que no fa gaire més de vint anys les Balears eren una de les zones de més emigració de tot l'estat. La pobresa empenyia milers de mallorquins a "fer les Amèriques".

És difícil entendre que la rica Mallorca, i per extensió les riques illes Balears, no fa molts anys eren una de les terres més pobres de tot l'estat. Tradicionalment, Mallorca ha estat terra d'emigració. Fins ahir mateix els pagesos i obrers no qualificats mallorquins sortien a cercar fortuna lluny de la seva terra. Majoritàriament aquesta emigració es dirigí cap al continent americà. Més en concret, cap a Centre i Sud-amèrica.

Argentina, Puerto Rico, Cuba, entre altres, eren les destinacions amb més atracció per als mallorquins que cercaven una vida amb uns mínims de dignitat.

El professor Sebastià Serra i Busquets, doctor en història i titular de la Universitat de les Illes Balears, participa actualment en un ambiciós projecte d'estudi d'aquest fenomen migratori. Es tracta d'un estudi global –s'estudia tant l'aspecte històric, com geogràfic, com sociològic, polític, religiós, etc – que és dut a terme per un equip compost per onze persones, totes especialistes en els diversos camps d'estudi.

TRADICIÓ EMIGRATÒRIA.

Les Balears han estat des del segle XVIII un focus migratori. El doctor Serra explica que "des dels decrets de lliure comerç cap a Amèrica, durant el XVIII, està documentada una emigració de tots els països de la Corona d'Aragó, bàsicament de Catalunya, País Valencià i Balears. Aquesta emigració, si bé no és numèricament molt important, es mantindrà fins a finals del segle XIX".

Precisament és a partir dels últims anys del segle XIX, a partir més o menys de la dècada dels vuitanta, "quan comença un procés migratori massiu que arriba fins els anys trenta d'aquest segle, i que acabarà amb la crisi de 1929."

Posteriorment, continua explicant Serra, és quan es dona la Guerra Civil i el tipus de migració canvia. A partir del 39 el que

Puerto Rico i Cuba van ser dos llocs escollits pels illencs.

JOAN CELIA

es produeix és un corrent migratori d'exiliats. Els de Balears no conformaran un grup massa important quant a nombre però en canvi sí que seran moltíssim els catalans que partiran cap a Amèrica".

Curiosament l'emigració –des de Mallorca– continuarà existint fins pràcticament fa deu anys. "Efectivament, –declara el doctor Serra– l'emigració de mallorquins es mantindrà fins fa molt pocs anys. És cert que minvà molt el flux migratori, però és curiós que es mantengui fins dates tan recents". Cal tenir present que les Balears sofreixen un intensíssim

procés de desenvolupament econòmic a partir dels anys seixanta, fruit del boom turístic. Un desenvolupament econòmic que canviarà la fesomia de les Illes. D'aquelles terres majoritàriament agrícoles es passarà –en només uns vint anys– a una economia totalment terciaritzada. Les petites indústries i les explotacions agrícoles i ramaderes pràcticament han desaparegut. La nova situació ha invertit radicalment el flux migratori. En vint anys s'ha passat de ser focus migratori a ser un dels més importants focus d'atracció de l'emigració.

LES ALTRES MALLORQUES

Segons el professor Sebastià Serra, "la gent de Balears emigra bàsicament a Argentina. És aquest el lloc que rebrà la major part dels emigrants mallorquins, sobretot gràcies a les facilitats que durant certes èpoques donava el govern argentí. Ara bé, la incidència dels ciutadans de Balears, atesa la gran aflluència d'emigrants, no ha estat massa important."

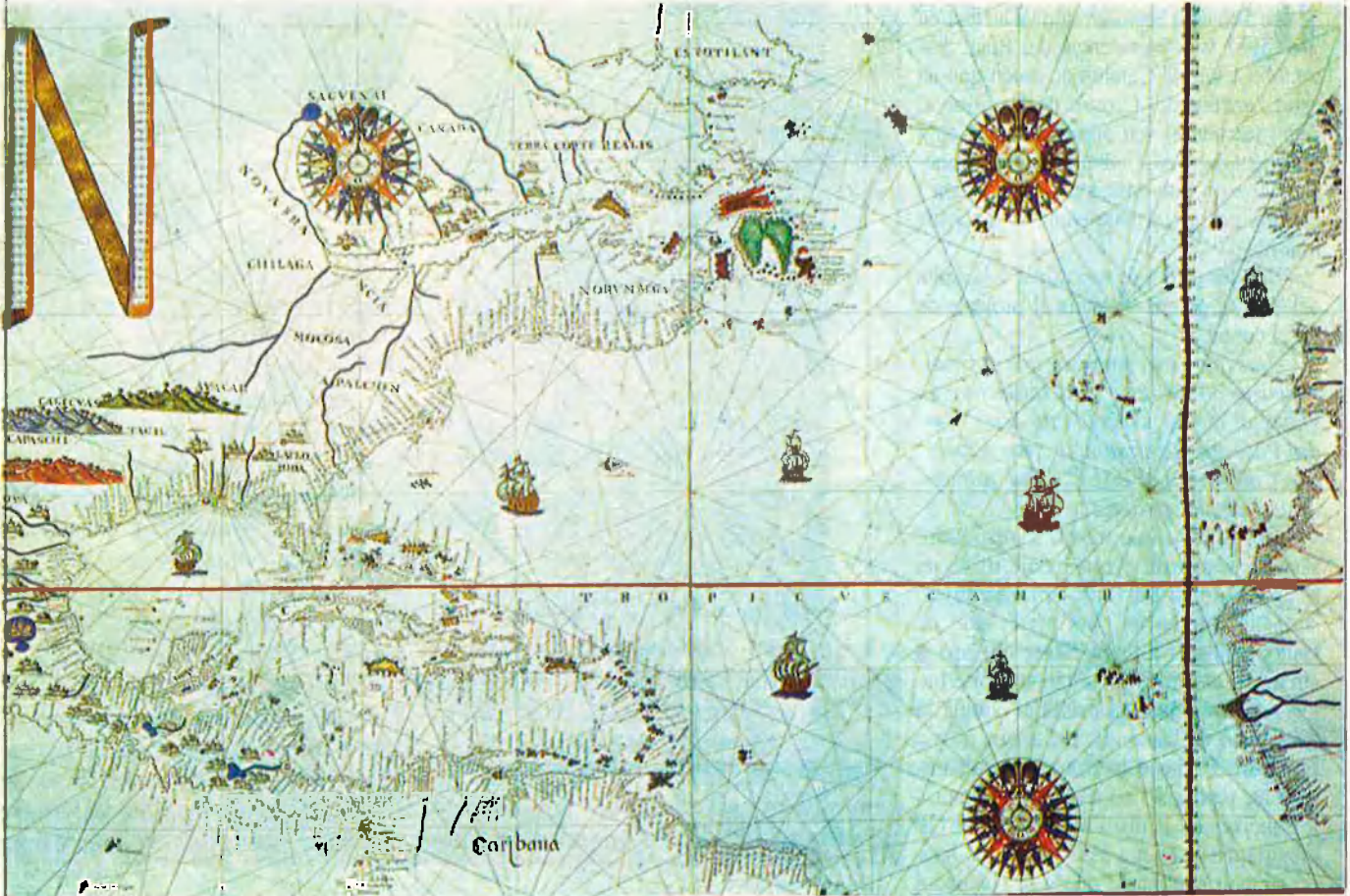
Altres llocs preferits també pels illencs foren Puerto Rico i Cuba. Segons les èpoques, els corrents migratoris es diversifi-

Bauzà, era fill de mallorquins. O Victor Pons, un dels més famosos jutges de Puerto Rico, que té les seves arrels paterines a Sòller i Artà.

Però no és solament la simple descendència la que permet parlar de les altres Mallorques. Botigues de sabates, plantacions de cafè, comerços de tot tipus, indústries, duen noms inequívocament baleàrics i es poden trobar amb molta facilitat a qualsevol carrer de Buenos Aires, Santa Fe, San Pedro, Córdoba, San Juan...

Pot ser un dels elements que més fan

cions l'única esperança de sortir de la pobresa per a milers i milers de balears. Segons explica Serra "el nombre d'emigrants és molt difícil de calcular, però sens dubte es tracta d'un corrent importantíssim, tenint en compte la demografia de les Illes". Clar que no tots ho aconseguiren. En realitat la majoria no aconseguí mai veure realitzat el somni de tornar amb les maletes plenes de doblers. Pocs, molt pocs, ho pogueren fer. Això sí, una quantitat considerable sí que pogué tornar amb uns mínims estalvis. Fruit d'aquests esforços molts pobles— fins a la mateixa

"Fer les amèriques", una expressió que va marcar moltes generacions.

ARXIU

caren cap a Uruguai, Veneçuela, República Dominicana, Mèxic, Xile, Brasil, etc. Però són els tres primers països els que conserven major presència de mallorquins.

Precisament en aquests estats encara es poden trobar mallorquins o fills de mallorquins. En alguns casos l'ascensió social ha estat enorme. Amb dues generacions n'hi ha que han passat de pobres emigrants a ministres. És el cas del que fou ministre d'Economia de Menem, Miguel Roig, fill d'eivissencs. També el ministre argentí d'Interior amb Menem,

palesa la presència de Balears a Amèrica són els centres associatius i les publicacions —majoritàriament en castellà, però un nombre encara important en català— que s'editaren a partir de l'any 1904 amb noms com *El Mallorquí*, *El Balear*, *L'Oranella*, *l'Orenella*, *L'Almoïna*, *El Menorquí*, *Baleares*... "Actualment", assegura el professor Serra, "encara hi ha una publicació a la ciutat de San Pedro, una revista que és publicada per l'Agrupación Mallorca de San Pedro i que es titula *Es Talaiot*

Aquesta expressió fou durant genera-

Palma— hi ha nombrosos establiments que recorden l'aventura americana: Bar Cuba, S'americà, Hostal La Habana, La Argentina... i molts d'altres són fàcilment localitzables.

"La veritat, però —explica Serra— és que els afortunats foren una minoria. Jo diria que hi hagué una part que va fer un mínim per poder tornar. Però també és cert que molts ni tan sols han pogut tornar a veure mai més Mallorca. Senzillament perquè els hi era impossible econòmicament".

Miquel Payeras